

Передмова

Критичний кварталний журнал законодавства та юриспруденції (1/2016)

Україна: надії на впровадження права

Якщо Україні приділяється увага, то завжди тільки тоді, коли вона, знаходячись на перетині глобальних конфліктів та інтересів, погрожує виснажитись, а це означатиме загрозу війни для всіх. Те, що Україна є надзвичайно цікавим полем з наукової точки зору, ще не стало темою діалогу в Європі. А власне з правового погляду вона знаходиться зараз на передовій. Цей спеціальний випуск KriT V є вражаючим доказом цього.

У Харкові, в якому оселилися Національна академія правових наук та Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, виховано багато поколінь висококваліфікованих юристів. Харків має надрегіональну репутацію «кузні» національної юридичної еліти. Це, в першу чергу, заслуга легендарного ректора і президента Василя Тація та його багаторічної діяльності.

У своїй вступній статті він посилається (також для реноме своєї країни) на універсальність *Загальної декларації прав людини* Організації Об'єднаних Націй (1948). Тацій розуміє боротьбу за виконання цього гуманістичного маніфесту як довготривалою, в той же час актуальною, але в сьогоdnішній переломний період в Росії, а також в Україні, не втіленою в життя. Все ж таки, він закликає до реалізації зміцнення соціальних, економічних та індивідуальних прав людини у їх основі – і це на тлі його гіркою досвіду та досвіду його країни з різними іноземними, узурпаторськими інтересами. В історичній галереї університету, яку він показує кожному відвідувачу, є дуже багато портретів ректорів, його попередників, які стали жертвами трагічних подій, що обрушувались на Україну то з заходу, то зі сходу.

Вчені правового фронту звертають увагу на важливі позитивістські проблеми правового повсякдення в суперечці між Україною і ЄС. *В'ячеслав Комаров*, вчений-правник по цивільному праву, вказує на вищому професійному рівні на конкуренцію між національним, тобто українським, та європейським здійсненням правосуддя з прав людини – тільки німецькому спостерігачу найбільш знайома критика транснаціональної конкуренції. Хто має пріоритет у випадку конфліктної ситуації? Національна держава чи ЄС? Рішення і в одному, і в другому випадку не таке просте. Важливим завжди є знання права в деталях європейських правових систем.

Тетяна Комарова коментує з точки зору міжнародного права ті переваги і недоліки, які відкриває Європейський суд для можливостей розвитку української економіки. Зміцнення Європейським судом прав приватних осіб в судових спорах з державними установами ухвалюється та вважається необхідним і

транснаціональним. На тлі розвитку економіки і впровадження правових відносин в Україні це бачиться лише в далекому майбутньому.

Олеся Трагнюк, також з області викладацької та науково-дослідної діяльності в галузі міжнародного права, простежує історію економічного зближення між ЄС і Україною. Вона посилається на колись обіцяне партнерство та актуальне, зроблене залежним від фундаментальних реформ, економічне співробітництво в рамках угоди про асоціацію, яка вступила в силу в 2016 році. При високих правових бар'єрах зближення, які ставляться з боку ЄС для подальшого розвитку, йдеться в першу чергу про політичне прагнення України до прийняття нормативних реформ. Мова, однак, іде тільки про зближення із Заходом, економічна зона російського сходу нормативно забута.

Якщо підійти до рішення проблем України з точки зору публічного права, то *Олександр Новіков* виставляє на правове обговорення недавно створені там антикорупційні органи і модель Державного Трибуналу Польщі, який існує для можливого або символічного контролю суб'єктів державної влади. Політичний вплив української виконавчої влади без будь-якого ефективного судового контролю описується як надсильний. Також у цій галузі здається, що існують тільки надії на правову державу, однак найближчим часом не існуватиме ефективного, вільного від контролю зі сторони виконавчої влади, публічного права в якості гарантії від узурпації правової держави.

Микола Карчевський та *Олена Карчевська*, Луганський університет і Східноукраїнський національний університет, з теоретично-правової точки зору покладають свої надії на посилення діяльності громадянського суспільства. Політичні міфи, які приводили виключно до соціальних конфліктів, і громадянське суспільство, яке в результаті глобального панування перетворюється із суб'єкту в об'єкт, з теоретичної точки зору вважаються помилковою заміною реальних реформ. Повсюдні імітації та міфи могли би приховати реальність, але допомогти змогла би в кращому випадку відмова від політичних міфів і сила цивільного суспільства в якості посередника між урядом і суспільством. Але в даний час навіть все це – тільки сподівання.

Що ж залишається? Справедливість для громадян України може бути досягнута тільки шляхом складних взаємозв'язків правового, соціального та соціально-політичного консенсусу, і тільки в міжнародному контексті. *Петер-Алексіс Альбрехт* виразив ці роздуми в своїй доповіді в жовтні 2015 року в Національному університеті права в Харкові. Без юридично і економічно забезпеченого національного суспільного устрою не може бути добута реальна свобода для всіх, а це – життєвий нерв будь-якого суспільства. Реальна політична перспектива повинна би показати, що приєднання до ЄС вкрай нереалістично, особливо враховуючи те, що ЄС сьогодні і в майбутньому повинен подолати зовсім інші проблеми, ніж приєднання України. А реальна політична точка зору, якою, як видається, пишається на сьогоднішній день Європа, покаже, що Росію в економічному, політичному і військовому відношенні не легко відділити або навіть прогнати, а тільки разом з Україною, Росією та ЄС потрібно встановити нові правила, які дадуть всім сусідам у регіоні нові перспективи. Тоді Україна змогла б йти своїм власним шляхом, стати посередником між блоками і на благо всім вести торгівлю з усіма сторонами. Потрібно тільки сісти за стіл переговорів,

консенсуально взяти права людини, як керівний принцип і заснувати на ньому підлягаюче до виконання право як регулюючу норму. Тоді можна було б уникнути війни. Те, що це послання також повинно бути відправлено у сенсі "продуктивного розуміння конфлікту" в напрямку Росії, повинен підкреслити переклад російською мовою в кінці цієї публікації – принаймні, це надія і символічний намір також редакторів цього спеціального випуску.

Берлін, Люксембург, Франкфурт на Майні, червень 2016 року
Петер-Алексіс Альбрехт

Стефан Браум